

Vilnius Zirvesinde Nato'nun Sınavı: İsveç Ve Ukrayna - Fatih Ceylan

YENİ YILLA BİRLİKTE İÇİNE KAPANAN TÜRKİYE

2023 yılı dünyada da Türkiye'de de çok hareketli başladı. Rusya'nın Ukrayna'daki saldırıları hız kesmedi. Olası sonuçları hakkında sayısız tahmin ve analiz yapılan ABD-Çin rekabeti değişik söylem, spekülasyon ve analizlerin başlıca öznesi oldu.

Küresel ve bölgesel anaförlerin ortasında olan Türkiye 6 Şubat'ta yıkıcı depremle sarsıldı. Depremin yaraları olanca çıplaklığıyla devam ederken ülke gündemi, Cumhurbaşkanlığı ve Meclis seçimlerine kilitlendi. Türkiye doğal olarak iç siyasi gündeme hapsoldü. Küresel gündem hızla yol alırken sert, ancak sıklıkla malul iç kabuğun dışına çıkıp, bölgeden başlamak üzere dünya siyasetinde meydana gelen dönüşümlere dair sağlıklı analizler yapma gereği iyice geri plana itildi. Dış ve güvenlik politikaları, çoğu kez olduğu üzere, ya hamaset bataklığına ya da dar ideolojik bakış açlarına rehin düştü. Türkiye'nin yön ve konumu bağlamında üzerindeki mutabakat çoktandır sarsıntıya uğrayan ulusal çıkarların tanımlanmasındaki savrulma halinin seçim süreci boyunca da sürdüğü gözlemlendi.

Seçimler artık geride kaldığı için şimdi önümüze bakıp, dış-güvenlik politikalarının gündeminde yer alacak ana meselelere eğilme zamanı geldi. Bunlardan biri 11-12 Temmuz tarihlerinde Vilnius/Litvanya'da düzenlenecek NATO Liderler Zirvesi'dir.

ZİRVEDE İSVEÇ

Vilnius Zirvesi öncesinde kamuoyumuzun dikkatinin, İsveç'in NATO'ya üyeliğinin Meclis tarafından onaylanıp onaylanmayacağı meselesine odaklanması kaçınılmazdır. Geçen yılki Madrid Zirvesi öncesinde olduğu gibi kamuoyumuzun Vilnius Zirvesi'ni salt İsveç'in üyeliği çerçevesinden değerlendirmesi sürpriz olmayacaktır. Vilnius Zirvesi elbette sadece İsveç'in üyeliğinin ele alınacağı tek odaklı bir Zirve değildir. Uzun vadede Ukrayna'nın NATO üyeliği hakkında alınacak kararın nasıl formüle edilebileceğine dair zorlu müzakerelere de sahne olacaktır. Bu iki ana temanın yanı sıra Zirvede, geçen yıl kabul edilen temel stratejik belge -[Stratejik Konsept](#)- esasında Rusya'nın saldırgan tutumu karşısında Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğini güçlendirmeye dönük caydırıcılık-savunma önlemlerinin kapsamının daha da kuvvetlendirilmesi ve savunma harcamalarının arttırılmasına yönelik kararların alınması da beklenmelidir.

Geçen yıl Türkiye'nin Finlandiya ve İsveç'ten NATO üyeliği öncesinde terörle mücadele bağlamındaki meşru beklentilerini karşılamak üzere 28 Haziran'da imzalanan [Üçlü Mutabakat Metni](#) temelinde İsveç, terörle mücadelesini sıklaştırmak amacıyla geçen yıl anayasa değişikliğine gitmiş ve bu [değişiklik](#) 1 Ocak 2023 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Anayasa değişikliğinin ertesinde İsveç'te, Rusya'yla bağlantıları olduğu öne sürülen Danimarka asıllı aşırı sağcı ve ırkçı bir politikacının Stockholm Büyükelçiliğimiz önündeki kışkırtıcı eylemi ve PKK'yı destekleyen aşırı sol yanlısı grupların gösterileri kamuoyumuzda infial yaratmış ve İsveç'in, Finlandiya'yla birlikte NATO üyeliğinin onaylanmasının önüne bir engel çıkartmıştır. Onay süreci içinde Türk ve İsveçli yetkililerin çeşitli vesilelerle bir araya gelmelerini takiben suların nispeten durulması üzerine İsveç'in terörle mücadelede 1 Haziran'da ikinci adımı attığı görülmüştür. Bu çerçevede İsveç, terör gruplarının İsveç'i bir melce olarak kullanmasının önüne geçmek amacıyla bu [yeni yasayı](#) yürürlüğe koymuştur.

İsveç'in attığı bu hukuki adımlar ve özellikle Finlandiya'nın NATO üyeliğinin Mart 2023'te Meclis tarafından [onaylanması](#) sonrasında İsveç'in de Vilnius Zirvesi öncesinde İttifaka katılması yönündeki beklentiler yükselmiştir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın göreve başlama törenine katılmak üzere 3-4 Haziran'da Türkiye'yi ziyaret eden [Stoltenberg'in](#), İsveç'in NATO üyelik sürecinin tamamlanması için Zirve öncesinde yaptığı bu son girişimin nasıl bir sürece yol açacağına ilerleyen günlerde tanık olunacaktır. Söz konusu törene, Türkiye'de önemli bir dost çevresi bulunan İsveç'in eski Başbakanı [Carl Bildt'in katılımı](#) da dikkat çekici gelişmelerden birini oluşturmuştur.

NATO Genel Sekreteri Stoltenberg, Cumhurbaşkanı Erdoğan'la 4 Haziran'da İstanbul'da yaptığı görüşmenin ardından düzenlenen [basın toplantısında](#), kurulması geçen yılki Zirvede kararlaştırılan Daimi Müşterek

Mekanizma çerçevesinde tarafların üyelik meselesini ele almak üzere 12 Haziran'la başlayan hafta içinde toplanacaklarını açıklamıştır. Zirvenin düzenlenmesinden bir ay önce gerçekleşecek bu toplantıda meselenin çözüme kavuşturulması, dolayısıyla İsveç'in üyelik yolunun açılması hedeflenecektir.

İsveç'in üyelik meselesinin, Cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçimlerinin ertesinde Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ABD Başkanı Biden arasında yapılan telefon görüşmesinde de ele alındığı kamuoyuna açıklanan hususlar arasındadır. Bu bağlamda, hem Türk hem ABD taraflarınca yeni yılın başından bu yana yapılan açıklamalar hilafına üyelik meselesinin, Türkiye'nin ABD'den satın almak istediği 40 adet F 16V tipi muharip uçak ve 80 Türk F 16'sının modernizasyonu için gerekli ekipman kiti talebi ile İsveç'in üyeliği arasında [ilişki](#) kurulduğu da giderek daha net ortaya çıkmıştır. Kurulan bu bağda ABD yönetiminin ikircikli tutumundan çok ABD Kongresi'nin daha ön planda olduğu görülmektedir.

Vilnius Zirvesi'ne kadar geçecek bir aylık sürede özellikle İsveç'in NATO üyeliğini sekteye uğratmak isteyecek İsveçli aşırı sol grupların sahne alıp almayacağı, Türkiye'deki yönetim çevreleri ve kamuoyunun hassasiyeti bakımından dikkatle takip edilmesi gereken bir meseledir. Diğer yandan, Haziran 2022'den bu yana İsveç'in en azından hukuki alanda attığı önemli adımlarla birlikte Türkiye'ye karşı geçmişte uyguladığı silah ambargosunu geçen yılki NATO Zirvesi ertesinde kaldırmasının Türk yönetimince görmezden gelinemeyeceğini de öngörmek gerekiyor.

Seçimlerin hemen sonrasında Türkiye'yi başta İttifak üyesi ülkeler nezdinde olmak üzere zora sokacak, Batı dünyasının önde gelen ülkeleriyle ilişkilerini daha da gergin hale getirecek bir tutumun, ekonomik-ticari ilişkilerinin neredeyse %60'ı Avrupa'yla iç içe geçmiş Türk ekonomisine ve savunma sanayine olabilecek olumsuz etkilerinin Türkiye'nin yöneticilerince dikkate alınacağını ve [İsveç'in NATO üyeliği](#) meselesinin Vilnius

Zirvesi'ne kadar çözüme kavuşacağını varsaymak hatalı bir gözlem olmayacaktır.

ZİRVE SAHNESİNDE UKRAYNA

Vilnius Zirvesi'nin diğer önemli bir konusunu ise son dönemde daha da görünür bir kapsamda tartışılan Ukrayna'nın olası NATO üyeliği oluşturmaktadır.

Zirvede bu konunun ele alınacağına kesin gözle bakılmalıdır. Diğer yandan, Avrupa-Atlantik

güvenliğini doğrudan ilgilendiren ve halen devam eden tartışmalı bu konunun nasıl bir sonuca bağlanacağı hususunda Türkiye dahil müttefik ülkeler kamuoyunda birbiriyle çelişen görüş ve tahminlerin yapıldığı görülmektedir. Türkiye'deki

kimi ['kanaat önderleri'](#),

NATO Genel Sekreteri'nin NATO ülkelerinin Ukrayna'yı üyeliğe kabule hazır bulduklarını dile getirdiğini iddia ediyorlar. Bu çevreler, başta [ABD yönetimi](#)

olmak üzere [Fransa](#) ve [Almanya'nın](#)

Ukrayna'nın, Ukrayna topraklarında savaşın devam ettiği bir sırada NATO üyeliğine olumlu bakmadıklarını açıkça dile getirdiklerini her nedense kamuoyuyla paylaşmaktan sakınıyorlar. Oydaşma (konsensüs) temelinde çalışan NATO'da, Genel Sekreter'in herhangi bir müttefik ülkenin belli çevrelerinin sözcülüğünü yapamayacağını da gözden uzak tutuyorlar. Kaldı ki, Genel Sekreter'in

31 Mayıs-1 Haziran tarihlerinde Oslo'da gerçekleşen gayri resmi Dışişleri Bakanları Toplantısı öncesinde 24

Mayıs'ta düzenlenen bir [etkinlikte](#),

kendisine Ukrayna'nın NATO üyeliği hakkında yöneltilen bir soruya karşılık olarak, İttifakın oydaşma temelinde çalışan bir örgüt olduğunu da teyit etmek suretiyle, '(Müttefik ülkeler) şu andaki en acil ve önemli görevin Ukrayna'nın egemen ve bağımsız bir ülke olarak hüküm sürmesinin oluşturduğu hususunda mutabıklar. Çünkü Ukrayna bu

savaştan galip çıkmazsa ortada tartışılacak bir üyelik meselesi kalmaz.' yolundaki beyanını da Türkiye'deki aynı çevreler görmezden geliyorlar. Genel Sekreter'in, Oslo Toplantısı vesilesiyle benzer içerikte sarf ettiği [ifadeleri](#) de perdelemekten geri durmuyorlar. Ukrayna Devlet Başkanı Zelensky'nin, 2 Haziran'da 'Biz makul insanlarız ve tek bir NATO ülkesini savaşa sürükleyemeyeceğimizi anlıyoruz. Dolayısıyla, bu savaş devam ederken NATO üyesi olamayacağımızın ayırdındayız. Bunu istemediğimiz için değil, bu imkansız olduğu için.' şeklindeki net [açıklamasını](#) da gözlerden saklamaktan çekinmiyorlar. Olgulara dayalı olarak değil, zihinlerinde kemikleşmiş bir kalıbı akılcılıktan uzak bir çerçevede gerçekmiş gibi düşünüp, gerçeği kendilerine göre şekillendirmeye, dolayısıyla algı tesis etmeye yöneliyorlar.

2014'te

Rusya'nın Kırım'ı işgal ve ilhakıyla başlayan süreçte Ukrayna'ya, 2008 NATO Bükreş Liderler Zirvesi'nde ABD ile Avrupa arasında varılan [hassas bir uzlaşuya](#) dayalı karar gereği, üyelik bir yana, üyelik aşamasının başlangıcını oluşturan Üyelik Eylem Planı verilmesi bile NATO bünyesinde tartışmalı kalmış, bu bağlamda 'üyelik' anlayışını çağrıştıran yazımlardan kaçınılmıştır. Buna karşılık NATO, hemen her bildirisinde kurucu Washington Antlaşması'nın açık kapı politikasına dair 10. maddesine atıf yapagelmiştir.

Şubat

2022'de Rusya'nın Ukrayna'da başlattığı ikinci saldırı dalgası karşısında ne [ABD Başkanı](#) ne de [AB liderleri](#), NATO'nun Ukrayna için Rusya'yla doğrudan bir çatışma içine gireceğini dile getirmişlerdir. Tam aksine Rusya, Ukrayna'da nükleer silaha başvurmadiğı sürece, İttifak üyelerinin Ukrayna'ya silah, mühimmat, eğitim ve finans kaynakları sağlamaya devam edeceklerini, Rusya'ya karşı yaptırımları ağırlaştıracaklarını, NATO'nun ise gönüllüler koalisyonu formatında kurulan Ukrayna Temas Grubu bünyesinde bu faaliyetleri eşgüdümleyeceğini açıklamışlardır.

Vilnius Zirvesi'nde de

NATO'nun mevcut tutumu aynen sürdüreceği ve savaş sonunda Rusya'yla veya Rusya'sız yeni bir Avrupa-Atlantik mimarisi tesis olununcaya değin Ukrayna'nın İttifak üyeliğinin gündeme alınmayacağı açıktır. Ele alınacak konu NATO'nun, Rusya'ya karşı bir kurtuluş savaşı veren Ukrayna'ya nasıl ve hangi kapsamda 'güvenlik garantileri' verebileceğinde düğümlenecektir. Bu garantilerin, Washington Antlaşması'nın 5. maddesini (bir müttefik ülkeye silahlı saldırı olursa birimiz hepimiz, hepimiz birimiz içindir maddesi) kapsamayacağı keza açıktır. Bu sınırlama dahilinde Vilnius'ta Ukrayna'ya, NATO-Ukrayna ilişkilerinin kurumsal çerçevesini, üyelik hariç, bir üst mertebeye yükseltecek bir irade sergilenmesi ile Ukrayna silahlı kuvvetlerinin direncini, dayanıklılığını, kapasite ve yeteneklerini daha da ileriye taşıyacak, dolayısıyla Rusya'ya karşı icra etmesi öngörülen karşı taarruzu başarılı kılmaya dönük kararların alınması beklenmelidir. Bu bağlamda, Ukrayna'nın NATO üyeliğinin, Türkiye'de de kimi çevrelerin algı oluşturmak üzere kopardığı mesnetsiz yaygaranın aksine, uzun erimli bir değerlendirmenin konusu olmaktan öteye gitmeyeceği öngörülmelidir.

Fatih Ceylan, Büyükelçi (E.)

1957 Bursa doğumlu. 1979 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl Dışışleri Bakanlığına girdi. Master Derecesini Rutgers(ABD)/Princeton Üniversitelerinden aldı. İslamabad Büyükelçiliği, Deventer Başkonsolosluğu

ve NATO nezdindeki Türkiye Daimi Temsilciliğinde, Brüksel Büyükelçiliğinde ve AB nezdindeki Türkiye misyonunda çalıştı. Düsseldorf'ta Başkonsolosluk, Sudan ve NATO nezdinde Büyükelçilik yaptı. Merkezdeki son görevi İkili Siyasi İlişkilerden Sorumlu Müsteşar Yardımcılığıydı. 2019 Şubat ayında emekliye ayrıldı.

Bu yazıya atıf için: Fatih Ceylan, "Vilnius Zirvesinde Nato'nun Sınavı: İsveç Ve Ukrayna" , Çevrimiçi Yayın, 12 Haziran 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/06/12/fc-6/>

Telif@*UIKPanorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.